

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ
ЗБОРНИК

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE DE L'ACADEMIE POUR L'ETUDE
DU KOSOVO ET METOHIJA

RECUEIL DU KOSOVO ET METOHIJA

8

REDACTEUR DRAGAN VOJVODIĆ

BELGRADE 2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
АКАДЕМИЈСКИ ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ
КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ ЗБОРНИК

8

УРЕДНИК ДРАГАН ВОЈВОДИЋ

БЕОГРАД 2019

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИЈСКОГ ОДБОРА

ГОЈКО СУБОТИЋ
МИХАИЛО ВОЈВОДИЋ
ДРАГАН ВОЈВОДИЋ, уредник
РАДА СТИЈОВИЋ, секретар
КОСТА ЧАВОШКИ
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ
РАДИВОЈЕ МЛАДЕНОВИЋ

Примљено на II редовном скупу Одељења историјских наука
26. фебруара 2020. године

НА ПРЕДЊОЈ СТРАНИ КОРИЦА:
АМБЛЕМ – ГРАЧАНИЧКА ЦРКВА У РУЦИ
КТИТОРА КРАЉА МИЛУТИНА СА ФРЕСКЕ У
ГРАЧАНИЦИ, 1321. ГОДИНА – НИКОЛА ДУДИЋ
ТЕКСТ – ДРАГОМИР ТОДОРОВИЋ

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ИЗЛАЗИ ДВОГОДИШЊЕ
ISSN 0354-284X

ЛЕКТОРИ И КОРЕКТОРИ: ТАТЈАНА РУЖИН ИВАНОВИЋ И
НЕНАД ИВАНОВИЋ

ПРЕВОД РЕЗИМЕА: МИЉАНА ПРОТИЋ И НЕНАД ТОМОВИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: НИКОЛА СТЕВАНОВИЋ

КОМПЈУТЕРСКА ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ: ДАВОР ПАЛЧИЋ

ШТАМПА: ПЛАНЕТА ПРИНТ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

ШТАМПАЊЕ ЗАВРШЕНО 2020. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Tatjana Starodubcev</i>	St. Prokopios and St. Theodore Teron Killing Monsters in the Prizren Gospel	1
<i>Таџјана Сџародубцев</i>	Свети Прокопије и свети Теодор Тирон убице немани у Призренском јеванђељу	32
<i>Драган Војводић</i>	Представа светог Арсенија Српског у дечанском менологу	35
<i>Dragan Vojvodić</i>	The Image of Saint Arsenije of Serbia in the Dečani Menologion	61
<i>Томислав Ж. Јовановић</i>	Протојеванђеље Јаковљево у препису манастира Дечана	63
<i>Tomislav Ž. Jovanović</i>	The Dečani Monastery Copy of the Protoevangelium of James	78
<i>Miodrag M. Vukčević</i>	Kulturidentität in deutschen Routenplänen zu den zentralen Teilen der europäischen Türkei im Verlauf der Jahrhunderte	79
<i>Миодраг М. Вукчевић</i>	Културни идентитет у немачким мапама пута за централни део европске Турске током векова	110
<i>Славенко Терзић</i>	Писмо Симе Андрејевића Игуманова руском амбасадору у Цариграду Николају Павловичу Игнатијеву	113
<i>Slavenko Terzić</i>	The Letter of Sima Andrejević Igumanov to the Russian Ambassador in Constantinople Nikolay Pavlovich Ignatyev	124
<i>Мина Дармановић</i>	Осврт на народни накит Косова и Метохије	125
<i>Mina Darmanović</i>	An Overview of the Traditional Folk Jewelry of Kosovo and Metohija	137
<i>Игор Борозан</i>	Династија Обреновић и Косовски завет у вербалној и визуелној култури друге половине 19. века	139
<i>Igor Borozan</i>	The Obrenović Dynasty and the Kosovo Covenant in the Verbal and Visual Culture of the Second Half of the Nineteenth Century	154
<i>Бранка Гугољ</i>	Деведесет година рада на проучавању и заштити архитектуре манастира Бањска: 1928–2018	157
<i>Branka Gugolj</i>	Ninety Years of Research and Protection of the Architecture of Banjska (1928–2018)	172

<i>Тања Милосављевић</i>	Концептуализација госта и домаћина у језичком сазнању призренских Срба	173
<i>Tanja Milosavljević</i>	The Conceptualization of Guest and Host in the Linguistic Experience of the Prizren Serbs	183
<i>Софија Милорадовић</i>	Косовско-ресавски говори Косова и Метохије. Статус унутар дијалекатске формације, преглед одлика и истражености	185
<i>Sofija Miloradović</i>	The Kosovo-Resava Dialects in Kosovo and Metohija. Their Status Within the Dialectal Formation. An Overview of their Characteristics and Level of Exploration	225
<i>Радивоје Младеновић</i>	Судбина флексије именица косовско-метохијских призренско-јужноморавских говора	227
<i>Radivoje Mladenović</i>	The Destiny of Noun Inflection in Prizren – South Morava Vernaculars of Kosovo and Metohija	249
<i>Бојана Вељовић</i>	Обележавање будућих радњи у говору шарпланинске жупе Сирињић	251
<i>Bojana Veljović</i>	Expressing Future in the Sirinić Region on the Šar Mountains	263
<i>Јово Медојевић</i> <i>Саша Милосављевић</i>	Демографски процеси на Косову и Метохији од 1999. до 2019. године	265
<i>Jovo Medojević</i> <i>Saša Milosavljević</i>	Demographic Processes in Kosovo and Metohija from 1999 to 2019	284
	Упутство за припрему рукописа за објављивање у Косовско-метохијском зборнику	287

СУДБИНА ФЛЕКСИЈЕ ИМЕНИЦА КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИХ ПРИЗРЕНСКО-ЈУЖНОМОРАВСКИХ ГОВОРА*

РАДИВОЈЕ МЛАДЕНОВИЋ**

UDC: 811.163.41'367.622
811.163.41'282.2(497.115)

У раду се расправља о судбини именичке флексије у призренско-јужноморавским говорима Косова и Метохије. У анализираној зони формирана су два дијалекатски издиференцирана ареала. У Метохијској и Косовској котлини, затим у жупи Сиринић, оформљен је посебан ареал призренско-јужноморавских говора. Источно од овог поддијалекта смештени су косовскопоморавски говори. Најзначајнија разлика између ова два ареала тиче се судбине именичке флексије. Док је у косовскопоморавским говорима у потпуности овладао аналитизам у именској флексији, у метохијско-косовско-сиринићком ареалу именичка флексија је само делимично уступила место аналитизму.

Кључне речи: Косово и Метохија, призренско-јужноморавски говори, метохијско-косовско-сиринићки поддијалекат, косовскопоморавски говори, флексија, аналитизација

1. УВОД

1.1. Територија Косова и Метохије одликује се дијалекатском разноликошћу, насталом у процесу вековних језичких контаката и наслојавања, као и амалгамизације становништва различитог дијалекатског порекла.

На овом простору присутни су говори три српска дијалекта, која се настављају и изван Косова и Метохије, чинећи на тај начин нераскидиву целину са укупним српским дијалекатским простором.

Најраспрострањенији су говори призренско-јужноморавског типа, који су смештени у Метохијској котлини јужно од Дечана, у Косовској кот-

* Рад *Судбина флексије именица косовско-метохијских призренско-јужноморавских говора* урађен је у оквиру пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора“ (број пројекта 178020), који финансира Министарство просвете,

науке и технолошког развоја Владе Републике Србије.

** Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, radivoje.mladenovic@gmail.com

лини јужно од Вучитрна, затим у области познатој под називом Горња Морава и Изморник (слив Биначке Мораве и околних области источно од Косовске котлине). Овом дијалекту припада и говор Сиринаћа, жупе на истоку северног дела Шар-планине.

Говори косовско-ресавског типа настали су у северном и северозападном делу Метохијске и Косовске котлине.

У Поибарју, западно и северно од Косовске Митровице, налазе се говори који већином особина представљају целину са североисточним поддијалектом зетско-сјеничког дијалекта. Косовско-ресавске говоре и говоре у Поибарју повезују бројне изоглосе, сведочећи о косовско-ресавском супстрату и ијекавском адстрату у поибарским говорима.

Посебан дијалекатски статус имају говори формирани у западном и централном делу Северношарпланинске области. Док сиринићки говор припада призренско-јужноморавском корпусу, остали говори карактеришу се приближавањем западномакедонским говорима, и то у неједнаком обиму: а) горански говор¹ у основици представља западномакедонски говор са инфилтрацијом српских црта; б) иако су у сретечки говор² продрли морфолошки македонизми, призренско-јужноморавска основица овога говора несумњива је; в) у трима насељима у најјужнијем делу јужне Метохије, у подбрђу Шар-планине, формиран је подгорански говор,³ чија укупна структура упућује на механичку мешавину српског јужнометохијског говора старица и горанског говора, који представља слој придошлог хришћанског становништва из Горе крајем XVIII века.

1.2. Проученост дијалекатских целина косовско-метохијских говора неуједначена је. Релативно су добро проучени говори у јужној и северној Метохији,⁴ јужном Косову,⁵ Северношарпланинској обла-

¹ Горански говор описан је у Р. Младеновић, *Говор шарпланинске жупе Гора*, СДЗб 48 (2001) 1–606.

² Сретечки говор описан је у М. Павловић, *Говор Срепечке жупе*, СДЗб 8 (1939) 1–353. О новијим истраживањима овога говора види у: Р. Младеновић, *Дијалекатска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Метохије*, у: *Зборник радова са Међународног научног скупа „Животи и дело академика Павла Ивића“*, ур. Јудита Планкош, Суботица – Београд – Нови Сад 2004, 209–249; Р. Младеновић, *Говори трех мусуљманских славјанских етнокултурних група на југо-западе Косова и Метохије*, у: *Языки и диалекты малых этнических групп на Балканах*, ур. А. Н. Соболев и А. Ю. Русаков, Санкт-Петербург – Мюнхен 2005, 52–82.

³ О овом говору, донедавно непознатом научној јавности, в. у: Младеновић, *Говори трех мусуљманских славјанских етнокултурних група на југо-западе Косова и Метохије*, 52–82; Р. Младеновић, *Подгорански – један мешавински горанско-јужнометохијски говор*, у: *Време и историја в славјанските езици, литератури и култури. Том I – Езикознание*, ур. П. Карагъзов и др., Софија 2012, 301–314.

⁴ М. Стевановић, *Ђаковачки говор*, СДЗб 11 (1950) 3–151; С. Реметић, *Српски џризенски говор I*, СДЗб 42 (1996) 319–614; М. Букумирић, *Говори северне Метохије*, СДЗб 50 (2003) 1–356; Р. Младеновић, *Северношарпланинско-јужнометохијски микроконтинуум*, ЗбМСФЛ 59 (2016) 131–148.

⁵ Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*.

сти,⁶ Поибарју,⁷ док су изван детаљнијих испитивања остали говори северног и централног Косова и Горње Мораве и Изморника.

У досадашњим радовима о косовско-метохијским призренско-јужноморавским говорима тежиште је на опису граматичког система. Лексичком систему, међутим, посвећена је недовољна пажња. Док је речничка грађа косовско-ресавског ареала на Косову и Метохији добро забележена у двама речницима,⁸ нема ни једног публикованог речника са призренско-јужноморавског терена. Иако су на материјалу *Збирке речи из Призрена* Димитрија Чемерицића настале три вредне монографије,⁹ сама *Збирка речи* још није уобличена у речник.

1.3. Матична област двају српских дијалеката управо је на Косову и Метохији. Вековним миграцијама из севернијег дела Метохијске и Косовске котлине раширио се косовско-ресавски дијалекат до Ђердапа, док се из јужнијих делова ових котлина раширио призренско-јужноморавски дијалекат до Сталаћа. Различит однос супстрата и адстрата створио је различите варијације једног и другог дијалекта. Ова два дијалекта у матичним областима на Косову и Метохији низом особености представљају посебне поддијалекте унутар дијалеката којима припадају.¹⁰

Неке од особина карактеристичних за косовско-ресавске и призренско-јужноморавске говоре Метохијске и Косовске котлине и Сиринића, а непознате осталом делу ових дијалекта, донете су на ову територију вековним миграцијама Васојевића и Куча.¹¹

1.4. Српски говори са подручја Косова и Метохије после 1999. године у већем делу налазе се у избеглиштву заједно са својим носиоцима, или су утамничени у енклавама. Измештени из матичних области, ови се говори

⁶ Павловић, *Говор Срепечке жује*, 1–353; Младеновић, *Говор шарљанинске жује Гора*, 1–606; Р. Младеновић, *Лингвогеографски положај и дијалекатска индивидуалности сиринићког говора*, ЈФ 57/3–4 (2016) 67–91.

⁷ М. Божовић, *Говор Ибарског Колашина*, Приштина 2002; М. Божовић, *Говори средњег Ибра*, Приштина – Лепосавић 2008.

⁸ Г. Елезовић, *Речник косовско-метохијског дијалекта, свеска прва*, СДЗБ 4 (1932) 1–477; Г. Елезовић, *Речник косовско-метохијског дијалекта, свеска друга*, СДЗБ 6 (1935) 1–587; М. Букумирић, *Речник говора северне Метохије*, Београд 2012.

⁹ Реметић, *Српски призренски говор I*, 319–614; С. Петровић, *Туризми у српском призренском говору*, Београд 2012; Т.

Милосављевић, *Лексика српског призренског говора*, СДЗБ 64 (2017) 1–602.

¹⁰ Синтетички приказ особина ових дијалеката налази се у: П. Ивић, *Српски дијалекти и њихова класификација* (приредио Слободан Реметић), Сремски Карловци – Нови Сад 2009, 72–90, 176–188.

¹¹ Истраживања А. Урошевића (А. Урошевић, *О Косову (градови, насеља и други антропогеографски сисци)*, Приштина 2006, 88–146, 313–319; А. Урошевић, *Косово*, Српски етнографски зборник 78 (1965) 68–81) и М. Радовановића (М. Радовановић, *Сјановништво Призренског Подгора*, Гласник МКМ 9 (1965) показују да је српско становништво у овим двама котлинама и околним областима обнављало српски елемент, уносећи у процесе дијалекатске стабилизације и део донетих особина.

убрзано разграђују и нестају. Отуд се поставља као национални и научни задатак да се проучавању српских дијалекатских целина приђе организовано и ефикасно.

2. ФЛЕКСИЈА И АНАЛИТИЗАЦИЈА ИМЕНИЦА У ПРИЗРЕНСКО-ЈУЖНОМОРАВСКИМ ГОВОРИМА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

2.1. Иако су захваћени балканистичким иновацијама, призренско-јужноморавски говори на Косову и Метохији опстали су најдуже у призренско-тимочкој дијалекатској области у оквиру општесрпског развитка, о чему сведочи не само релативна отпорност на процесе аналитизације, већ и присуство префонологизације квантитета у нови квалитет,¹² што потврђује да је овде квантитетска опозиција између дугих и кратких вокала дуже опстала него у другим деловима призренско-тимочке дијалекатске области.

2.2. Призренско-јужноморавски косовско-метохијски говори групишу се у два говорна типа. Настанак говорних типова, са низом значајних диференцијалних црта, највећим делом условљен је географским приликама, односно правцима и могућностима ширих и локалних миграција. Ови говори, међутим, независно од судбине именске и глаголске флексије, развијањем нефонолошког акцента, пре свега парадигматског типа, представљају посебну целину¹³ унутар српског дијалекатског простора.

2.2.1. *Метохијско-косовско-сиринићки њоддијалекај*, оформљен у Метохијској и Косовској котлини, затим у северношарпланинској жупи Сиринић, захвата највећу територију и има највећи број говорника на Косову и Метохији. Иако се у овом ареалу препознаје микродијалекатско раслојавање, најзначајнијим особинама сви говори ове области представљају несумњиву целину. Овај дијалекатски тип карактерише најбоље очувана флексија именских речи унутар српских балканизованих дијалеката, стабилизација двојинског *-ма* у дативу множине, наставци *-смо*, *-сїе* у аористу и имперфекту (*имадасмо*, *имадасїе*; *донесосмо*, *донесосїе*), разлика између номинатива множине (*синови*) и општег па-

¹² О префонологизацији квантитета у нови квалитет в. у: П. Ивић, *Целокуйна дела*, X/1, *Расправе, сїудије, чланци*. 1. *О фонологији*, Сремски Карловци – Нови Сад 1998, П. Ивић и С. Реметић, *Рефлекси акценћованих вокала е и о у говорима њризренско-јужноморавског дијалекта на земљишту косовске њокрајине*, КМЗ 1 (1990) 162–173; Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаїње*, 70–78.

¹³ Замена фонолошког акцента нефонолошким општа је особина косовско-мето-

хијских говора призренско-јужноморавског типа. Балканистичко упрошћавање акценатског система у највећем делу није стигло до стадијума ритамског акцента, какав је у Сиринићу или Призренском Подгору, али је некадашњи граматички акценат замењен морфолошким. Више о овом акценту в. у: Р. Младеновић, *Парадигматски акценат као међуетаја између граматичког и ритамског нефонолошког акцената*, Научни трудове, том 53, кн. 1, сб. В, Пловдив 2015, 7–19.

дежа множине (= акузатив) (*синове*).¹⁴ По овим својствима, али и низом других особености, поменути говори приближавају се косовско-ресавским, удаљавајући се истовремено од географски најближих говора косовскопоморавског типа, али и од осталог дела говора призренско-тимочке дијалекатске области.

2.2.2. *Косовскојоморавски дијалекатски ӣӣӣ*¹⁵ оформљен је у сливу Биначке Мораве. Захвата говоре источно од линије Бинач – Витина – Гњилане – Косовска Каменица – Ново Брдо. Одсуством иновација заједничких са косовско-ресавским говорима близак је контактним призренско-јужноморавским говорима према Врању, Бујановцу, Прешеву, Куманову, Скопској Црној Гори.

2.3. Лингвогеографски положај, историјске околности, однос супстрата и адстрата, миграциона кретања која су доводила становништво различитог дијалекатског порекла, условила су настанак два типа призренско-јужноморавских говора на Косову и Метохији.

Балканистички процеси, са упрошћавањима у различитим нивоима језичке структуре, некада су у потпуности захватили све призренско-јужноморавске косовско-метохијске говоре. Такав је, на пример, прозодијски систем без фонолошке вредности (парадигматски или ритамски), низ (морфо)синтаксичких појава балканистичког порекла.¹⁶ У неким другим елементима језичке структуре ова два типа говора, међутим, знатно су удаљена. Овде се мисли, пре свега, на потпуни аналитизам у косовскопоморавском типу, и делимични аналитизам са релативно добрим чувањем флексије у појединим деклинационим обрасцима у метохијско-косовско-сиринићком поддијалекту.

Тежиште интересовања у овом прилогу је анализа морфолошких система именица у оквиру једног и другог ареала. Природа прилога и расположиви простор онемогућавају детаљнију анализу очуваности падежних дистинкција и њихових морфолошких обележја.

2.4. Док су у косовскопоморавском делу присутна два падежна облика у оба граматичка броја – номинатив (Н¹⁷) и општи падеж (ОП), с напоменом да се, осим у *-а* деклинационом обрасцу у једнини, у коме се срећу

¹⁴ Детаљније о овој дијалекатској зони в. у: Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 405–413; исти, *Северношар-иланинско-јужнометохијски микрокон-инуум*.

¹⁵ Овај ареал чека своје истраживаче, пошто публиковани резултати не пружају поуздану слику у појединостима.

¹⁶ О неким иновацијама балканистичког типа в. у: Р. Младеновић, *Од значења ка*

облику – из дијалекатске (морфо)синићак-се говора призренско-јужноморавског ӣӣӣа мейтохијско-косовско-сиринићког ареала, у: *Српски језик – од Вука до данас*, ур. М. Ковачевић, Крагујевац 2015, 31–39.

¹⁷ У раду се користе скраћенице: јд. (= једнина), мн. (= множина), Н (= номинатив), Г (= генитив), Д (= датив), А (= акузатив), ОП (= општи падеж), В (= вокатив), И (= инструментал), Л (= локатив).

форме на *-a* и *-y*, затим у именицама м. р. на *-ø* са значењем живог – у осталим деклинационим обрасцима постоји само један облик, пошто су синкретични Н и ОП. Овакво доследно балканистичко преобликовање наслеђеног морфолошког система последица је кретања јужнијег српског (словенског) становништва које је – због ране и интензивне етнојезичке словенско-несловенске симбиозе – словенски флективни морфолошки систем преобликовало у једноставнији аналитички, у коме је тежиште граматичке информације са наставка пренето на предлог. Овакво стање довело је до стварања посебног јужноморавског ареала у који су – поред горњоморавских говора – ушли и сродни говори у северној Македонији, затим говори бујановачко-прешевске зоне, али и суседни говори моравског слива.

Косовскопоморавски говори нису детаљније проучени. Осим студије Д. Барјактаревића о говору Гњилана,¹⁸ нема значајнијих истраживања о граматичкој структури.¹⁹ Материјал којим располаже аутор овога прилога, без детаљније обраде која би била верификована објављивањем, показао је где су границе овога косовско-метохијског ареала, са несумњивим закључком о доследном именском аналитизму као најзначајнијој структурној особини.²⁰

Објављене монографије о говору Јањева и говору Летнице, насељима католичких носилаца призренско-јужноморавског дијалекта, пружају довољно материјала да се закључи да ова два идиома припадају метохијско-косовско-сиринићком поддијалекту. Док се говор Јањева и лингвогеографски уклапа у централнокосовске говоре, Летница је географским положајем део слива Биначке Мораве. Римокатолички конфесионални ексклузивитет, са нивелацијом према јањевском говору, међутим, очувао је летнички говор од потпуне аналитизације.²¹

¹⁸ Д. Барјактаревић, *Дијалектолошка истраживања*, Приштина 1977, 226–299.

¹⁹ Транскрипти дијалекатских текстова из овог подручја (С. Станковић, *Из говора села Бинач у Горњој Морави*, у: *Истраживања српског језика на Косову и Метохији. Зборник радова, књига 1 (2008)*, ур. М. Букумирић, Косовска Митровица 2010, 139–156; С. Станковић, *О дијалектолошкој екскурзији у Вишинском крају у Горњој Морави (извештај, напомене о говору, дијалекатски шекскови)*, у: *Зборник радова, књига 2 (2009)*, ур. М. Букумирић, Косовска Митровица 2010, 520–540), са скромним напоменама о дијалекатском систему, нажалост, не представљају значајнији прилог проучавању говора овога ареала.

²⁰ Прилог С. Милорадовић и С. Станковића (*О исказивању припадничко-поседничког односа у српским народним говорима Косова и Метохије*, у: *Косово и Метохија у цивилизацијским токовима: међународни шемајски зборник, књига 1, Језик и народна традиција*, ур. С. Милорадовић, Косовска Митровица 2010, 159–173), који је, додуше, највећим делом настао на основу објављених истраживања, која су сиромашна и непотпуна, потврдио је аналитичку конструкцију дативског значења на + ОП макар у делу овога ареала.

²¹ Монографски опис летничког говора (Р. Ђуровић, *Летнички говорни тип*, Врање 2000), упркос слабостима које се огледају у недовољно опрезном раздвајању аутохтоних дијалекатских црта од наноса из других идиома, представља релативно успешан опис говора.

2.5. Говори метохијско-косовско-сиринићког ареала,²² који представљају посебан поддијалекат у оквиру призренско-јужноморавског дијалекта, захваћени су процесом анализације и смањења броја падежних дистинкција ширењем синкретизма оличеног у ОП (= А). Опстанком флексивних обележја неких облика у појединим деклинационим типовима, доследним чувањем датива намене и посесије свих именица оба граматичка броја и изостанком аналитичке конструкције *на* + ОП, ови говори представљају део призренско-тимочке дијалекатске области у коме је опстанак флексије највећег обима. Иако опстанак / губитак флексије варира на нивоу појединачних говора, општи правац продирања аналитичких конструкција у свим говорима практично је идентичан.

На боље чување флексије у овом поддијалекту свакако је утицала чињеница да је овај део призренско-тимочке дијалекатске области дуже опстао у оквиру општесрпског развитка дијалекатског система, што је подржано тиме што је ово територија која је била у центру српске средњовековне државе. Све до XV века дијалекатске разлике између северног и јужног дела српских говора Метохијске и Косовске котлине нису биле велике. Касније удаљавање последица је кретања становништва, често сточарског типа, из јужнијих српских (словенских) области. Изостанак географских препрека унутар двају котлина – Метохијске и Косовске – омогућио је несметано струјање сродног становништва косовско-ресавског и призренско-јужноморавског типа, али и становништва кучко-васојевићког порекла. Пресељеници овога типа, међутим, нису се заустављали само у севернијем делу Метохијске и Косовске котлине, већ су се кретали и према јужнијим деловима ових области. Посебно је значај ове струје повећан после демографског пражњења ових котлина крајем XVII и у XVIII веку. Добра илустрација о важности ове миграционе струје за судбину српских говора је сиринићки говор, који је – с обзиром на свој лингвогеографски положај – у непосредној вези са северномакедонским и западномакедонским залеђем, а општим развојем морфолошког система показује знатну блискост са метохијским и косовским говорима.²³ Према антропогеографским истраживањима једна четвртина српског становништва Сиринића припада кучко-васојевићкој миграционој струји.²⁴

²² П. Ивић (*Српски дијалекти и њихова класификација*, 179) овај део призренско-јужноморавског дијалекта издваја у јужни поддијалекат. Аутор овога прилога, међутим, говори у Метохијској и Косовској котлини, затим у источном делу Шар-планине, назива метохијско-косовско-сиринићким поддијалектом из два разлога: а) географско одређење „јужни“ недовољно је прецизно у односу на укупни дијалекатски простор призренско-јужноморавских говора, б) избор назива

прецизних географских целина у којима је оформљен овај поддијалекат отклања сваку дилему о његовим границама. Уосталом, и сами називи дијалеката заснивају се управо на овом принципу.

²³ О односу сиринићког говора према околним говорима в. у: Младеновић, *Лингвогеографски положај и дијалекатска индивидуалност сиринићког говора*.

²⁴ Урошевић, *О Косову (градови, насеља и други антропогеографски сисци)*, 122.

На опстанак флексије у метохијско-косовско-сиринићком ареалу утицали су и Срби досељени на ову територију из оближњих области северне Албаније у миграцијама с краја XVII и у XVIII веку. Иако нема описа дијалекатске композиције српских говора у суседним областима северне Албаније, с обзиром на чињеницу да је албански језички систем био најотпорнији на аналитизам у оквиру Балканског језичког савеза,²⁵ ови српски говори – који су очигледно претрпели одређени утицај албанског окружења, пре свега у фонетици и фонологији,²⁶ нису донели аналитизам какав је настао у областима интензивнијег словенско-романског контакта, оствареног јужно од метохијско-косовско-сиринићког ареала. Потпуни аналитизам у косовскопоморавском делу стигао је миграцијама са југа управо из области снажне словенско-романске амалгамизације.

2.6. Чување флексије, односно продор аналитизма у метохијско-косовско-сиринићком ареалу, највећим делом не зависи од територијалног положаја насеља, већ су условљени деклинационим типом, граматичким бројем и падежним обликом.

Флексија се боље чува у једнини него у множини.

Аналитизам је највише унапредовао у средњем роду, пошто је у овом деклинационом типу и пре продора аналитизма већ постојао синкретизам три падежна облика у једнини (Н = А = В, Д = Л), мање продире у деклинациони тип именица м. р. на - \emptyset под утицајем чињенице да је синкретизам мањег обима (Н = А / Н = Г, Д = Л), и што је присутна варијација односа Нјд. и Ајд. у зависности од тога да ли је именица са значењем живог / неживог.

Аналитизму је најподложнији инструментал, пошто је беспредлошки социјатив замењен предлошко-падежном конструкцијом *сас* + ОП, са предлогом *сас* који се специјализовао за сва значења инструментала, чиме је избрисан из система аблативних предлога. Додуше, као облик мале снаге, очигледно окамењен, среће се предикативни инструментал типа *Кџи сам била девојком*. на различитим тачкама овог ареала.²⁷ Ова конструкција, међутим, повлачи се пред конструкцијом *Кџи сам била девојка*.

2.7. Балканистичко брисање морфолошке разлике за обележавање дирекције и локације неједнако је захватило предлошко-падежне конструкције локативног значења у метохијско-косовско-сиринићком ареалу. Аналитизам је довршен у конструкцијама *у, на* + Л, док се уз предлог *ио* +, ређе *уз ирема* +, ретко *уз ири* +, уз све именице у јд., као

²⁵ П. Асенова, *Балканско езикознание – основни проблеми на Балканския езиков съюз*, Велико Търново 2002, 76–78.

/љ, њ/, затим на свођење парова африката на појединачне јединице.

²⁶ Овде се мисли пре свега на слабљење палаталности предњонепчаних сонаната

²⁷ Младеновић, *Дијалекатска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Метохије*, 143.

факултативна форма, јавља и флексивни Лјд. Додуше, снага продора аналитизма условљена је не само предлогом већ и деклинационим типом: флексија најбоље опстаје од именица *-a* деклинационог обрасца, аналитизам је најприсутнији од именица средњег рода.²⁸

2.8. Именице м. р. на *-ø*

2.8.1. Једнина

2.8.1.1. У свим говорима метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта именице ж. р. на *-ø* пришле су именицама м. р. на *-ø*, чиме је у духу еволуције морфолошког система говора захваћених балканизацијом смањен број деклинационих образаца. Слаби трагови опстанка примера типа *сва́ку но́ћ* не утичу на општи закључак.

Овом деклинационом типу припадају и лична мушка имена и надимци на *-o* (*Сти́анко, Ма́рко*). Иако у зависним падежима проширење *-eij-* имају именице на *-e* (*Ми́ле, Пе́йре*) и *-и* (надимци *Цо́би, Да́ги*), системом наставака припадају овом деклинационом типу (*Милет-а, Милет-у*).

Стари синкретизам Гјд. и Ајд. им. са значењем живог стабилан је (да узем од *бра́иша, бра́иша* сэм виде́ла), док је код именица са значењем неживог ОПјд. продро и у Гјд., тако да је аналитизам овде знатно узнапредовао у свим говорима. Треба истаћи, међутим, да и даље има остатака раније флексије (од *ово́га ти́ринча*, набóјци од *ка́мења*, тај што би́ја од *Не́кодима*, до *При́зрена* не терале, није са́мо до *разбо́ја*, па доц'ем до *нашега обо́ра*, како да оти́ду без *аушо́бу́са*, видиш ли што́ је *бес њаме́иша*),²⁹ и то више у севернијем делу ареала, ближем косовско-ресавским говорима, па отуд нема дилеме да је оваква ситуација резултат локалних миграција српског становништа у Косовској и Метохијској котлини.

2.8.1.2. Значајна дијалекатска особеност метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта – опстанак флексије у дативу свих именица оба граматичка броја – наставља се и јужније, у горанском, сретечком и подгоранском, говорима који не припадају овом поддијалекту.³⁰

²⁸ М. Павловић, *Говор Јањева*, Нови Сад 1970, 72–73; Реметић, *Српски призренски говор I*, 461; Р. Младеновић, *Заменеце у говорима југозајадног дела Косова и Мејхохије*, Београд 2010, 276; исти, *Говор јужнокосовског села Гајиње*, 197–199.

²⁹ О остацима флексије у овом падежу в. у: Реметић, *Српски призренски говор I*, 449–450; Р. Младеновић, *Генијив именских речи у северношарјаланским и јужномейхохијским говорима*, ЗбМСФЛ 45/1–2 (2002) 301–302; Р. Младеновић, *Го-*

вор јужнокосовског села Гајиње, Београд 2013, 140–141.

³⁰ М. Павловић, *Говор Срепичке жује*, СДЗБ 8 (1939) 161; М. Стевановић, *Баковачки говор*, СДЗБ 9 (1950) 106; М. Павловић, *Говор Јањева*, Нови Сад 1950, 72; Реметић, *Српски призренски говор I*, 451, 460–461, 465; Р. Младеновић, *Говор северношарјаланске жује Гора*, Београд 2001, 279–280; Р. Младеновић, *Дијалекатска диференцијација српских говора на југозајаду Косова и Мејхохије*, у: *Зборник радова са Међународног на-*

2.8.1.2.a. Опстанак флексије последица је контаката са косовско-ресавским ареалом, али и унутарсистемског разлога, пошто је датив намене и посесије без предлога који би био носилац граматичке информације о падежном облику, па је наставак једини носилац падежног значења. Ова чињеница објашњава снажан продор аналитизма у предлошко-падежне конструкције са значењем дирекције, мада треба истаћи да је и овде, као факултативна форма мање снаге, бележен флексивни датив у предлошко-падежним конструкцијама.

2.8.1.2.b. Према судбини флексивног датива са значењем кретања, окренутости према каквом простору, означеним насељем, делом насеља или прилогом месног значења, говори метохијско-косовско-сиринићког ареала показују знатно шаренило.

Флексивни датив овога значења потврђен је само у једнини, док је у множини аналитизација довршена.

У јужнометохијској зони факултативни флексивни Дјд. у конструкцијама *как / кѧк* + Дјд. потврђен је само у подримском говору, и то само од именица *-а* деклинационог обрасца (иша *как Пришиѿине*, Побегóсмо *кѧк Сува-Рѧке*),³¹ идиому који је територијално најближи севернометохијском косовско-ресавском говору. Овакав датив, опет као факултативна форма, потврђен је већим бројем примера у косовским говорима од именица различитих деклинационих типова (Да пúзимо *как дубу*, трч'ите *как брѧгу*, бѧгајте *как Ўрошефцу*, па да идимо *кѧк ѿаѿоку*, утеч'е *как рѧке*).³² У косовским говорима је флексивни датив овога значења отпорнији на аналитизацију од именица *-а* деклинационог обрасца, док је у конструкцијама с именицама м. р. на *-ø* аналитизам знатније унапредовао.³³

У јужнокосовском говору конструкција *как / кѧк* + Дјд. конкурент је конструкцији *крај / креј / кри*³⁴ + Гјд. / ОПјд. Вишезначност овога предлога (дирекција / локација) условила је факултативно присуство Гјд. односно ОПјд. и онда када конструкција има значење дирекције. У оба значења, судећи по конструкцијама од им. м. р. на *-ø* (имáло вóјска *кри Ўрошевѿца*, отóсмо *креј Карадáга*), употребљен је Гјд.³⁵

У сиринићком говору није потврђен предлог *как / кѧк*. Конструкција са вишезначним предлогом *крај / креј / кри* + у овом говору потврђена је са

учног скуѿа „Живоѿ и дело академика Павла Ивића“, ур. Ј. Планкош, Суботица – Београд – Нови Сад 2004, 226–227; Р. Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаѿиње*, Београд 2013, 141–142.

³¹ Младеновић, *Дијалекаѿска диференцијација српских говора на југозајаду Косова и Метохије*, 227.

³² Исти, *Говор јужнокосовског села Гаѿиње*, 142, 192.

³³ Исти, 192.

³⁴ О пореклу овог вишезначног предлога в. у: Р. Младеновић, *О неким ѿадежним консѿрукцијама месног значења са вишезначним ѿредлозима у јужнометохијским и северношарѿланинским говорима*, Српски језик 9/1–2 (2004) 201.

³⁵ Исти, *Говор јужнокосовског села Гаѿиње*, 142.

Дјд, и то најчешће од именица *-а* деклинационог обрасца. Од им. м. р. на *-ø* најчешће се среће аналитичка конструкција (а војска па треба да иде *креј Урошѐвца*).

У сиринићком говору предлошко-падежне конструкције с предлогом *крај / креј / кри* + Гјд./ОПјд. знатно су ређе са значењем налажења у непосредној близини, а тада су ови предлози конкуренти предлогу *куд* + Гјд./ОПјд. (била *кри брајџа*, бини и ти *креј њроњ*, седи *креј сџојине*, ливада *крај реке*).³⁶

2.8.1.2.в. Балканистичко приближавање перлативних предлога *низ, уз, њроз / њрез / кроз* + ОП, присутно у говорима јужно од анализираних зоне, није захватило метохијско-косовско-сиринићки ареал, пошто је у свим говорима опстала стабилна употреба ових предлога.³⁷

2.8.1.2.г. Флексивни облик Лјд. деклинационог обрасца на *-ø* у говорима метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта опстаје као факултативна форма мање снаге уз предлоге *џо* + Лјд., *џрема* + Лјд., ретко и *џри* + Лјд.³⁸ Грађа из Јањева аутора овога прилога показује да се у јањевском говору Лјд. им. м. р. на *-ø* боље чува него што то показује опис М. Павловића.³⁹ Број примера са очуваном флексијом именица на *-ø* најмањи је у најјужнијем делу области – у Призренском Подгору и Сиринићу,⁴⁰ иако је Лјд. им. на *-а* у говорима ових скупина насеља још релативно стабилан.⁴¹

Лингвогеографски распоред чувања, односно губитка флексије Лјд. у говорима призренско-јужноморавског типа у Косовској и Метохијској котлини јасно упућује на близину односно удаљеност од косовско-ресавског ареала.

Гледја *џо њџџу*, да џмрем *џо њџџу*, свѐ ми је тó *џо џамџџу*, а скџтамо *џо Призрену*, рџзне дрџва *џо лџгу*, смо се загубџле *џо граду*, сџду óни *џрема Мирославу*, нџши се упрџљале *џрема кџму*, мóраш дóбро *џрема свѐкру* да бџнеш; *џри óгњу* да сџдиш, и смо чекџле плачеуђи *џри јџнóму зџду* от камѐње.

³⁶ Више о овоме в. у: Р. Младеновић, *Генитив именских речи у северношарланинским и јужнометохијским говорима*, ЗбМСФЛ 45/1–2 (2002) 317.

³⁷ О овоме се детаљно расправља у: Р. Младеновић, *Перлативни џредлози НИЗ+, УЗ+, КРОЗ+ у говорима југозџадног дела Косова и Метохије у ширем балканском џросџору*, у: *Вишезначност џ језику*, ур. М. Ковачевић, Крагујевац 2014, 201–227.

³⁸ Павловић, *Говор Јањева*, 72–73; Реметић, *Срџски џризренски говор I*, 451, 461; Младеновић, *Дијалекџска диференци-*

џација срџских говора на југозџаду Косова и Метохије, 228; исти, *Заменице у говорима југозџадног дела Косова и Метохије*, 276; исти, *Говор јужнокосовског села Гаџње*, 144–145.

³⁹ Павловић, *Говор Јањева*, 72–73.

⁴⁰ Младеновић, *Заменице у говорима југозџадног дела Косова и Метохије*, 276.

⁴¹ Исти, *Дијалекџска диференциџација срџских говора на југозџаду Косова и Метохије*, 228; исти, *Заменице у говорима југозџадног дела Косова и Метохије*, 289.

2.8.1.2.д. Именице на *-ø* у свим говорима ареала у Вјд. обележене су наставцима *-e* или *-y*, са нешто промењеном репартицијом наставака, и то у духу српских балканизованих дијалеката. Наставак *-e* захвата све именице на *-ø* (*бра̄ӣе, с̄ине, мӯже, з̄е̄ӣе, св̄а̄ӣе*), осим оних на *-к, -г*, које су после елиминисања резултата прасловенске палатализације и реконструкције велара добиле преосмишљени наставак *-y* (*чов̄е̄ку, во̄ј̄нӣку, јӯна̄ку, ун̄ӯку, вра̄гу*). Старији облици типа *јун̄аче* потврђени су у фолклорном материјалу, или као траг донетог и очуваног текста из говора који за овакво преосмишљавање не знају, или – што је мање вероватно – као остатак дијалекатског система пре балканизације говора.

2.8.2. Множина

2.8.2.1. У свим говорима овога ареала практично је остварен морфолошки отклон синкретизма Нмн. и ОПмн, чиме ови говори представљају јединствен ареал у оквиру балканословенског ареала.⁴² Број потврда са ОПмн. на *-и* није велики. Уопштавање *-и* у Нмн. (*син̄ови д̄ошле / д̄ошли*) и ОПмн. на *-е* (видим *син̄ове*) последица су близине контактних косовско-ресавских говора, али и зетско-сјеничког утицаја на ове говоре.

У оквиру овога питања посебну пажњу завређује судбина именица са суплетивном множином типа *девојчӣћи, ш̄елӣћи, јаг̄њӣћи* (: *девојче, ш̄еле, јаг̄ње*). Под утицајем синкретизма Нјд. и ОПјд. ових именица у јужнометохијским говорима,⁴³ затим у јужнокосовским говорима⁴⁴ доминира синкретизам Нмн. и ОПмн. (*девојчӣћи д̄ошле* : видим *девојчӣћи*), мада нису непознате ни потврде типа ОПмн. *девојчӣће*. Овакав синкретизам је знатне снаге и у централнокосовским говорима. Интеграција ових именица у ОПмн. м. р. типа *јаг̄њӣће* најзаступљенија је у сиринићком говору.

Као траг заједничке развојне фазе говора метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта са контактним говорима косовско-ресавског типа регуларизација је основе ОПмн. са основом Нмн. именица на *-к, -г* (Нмн: *бубр̄ези, нав̄ӣљи, кра̄ци, ора̄си* : ОПмн.: *у бубр̄езе, на нав̄ӣљце, њо кра̄це, на ора̄се*).

2.8.2.2. У свим говорима метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта Нмн. на *-и* остаје стабилан када је на семантичком плану субјекат пер-

⁴² Павловић, *Говор Јањева*, 73–74; Реметић, *Српски њризренски говор I*, 453–458; Ђуровић, *Лейнички говорни њӣӣ*, 47, 60; Младеновић, *Генијив именских речи у северношарљанинским и јужнометохијским говорима*, 294; исти, *Дијалекатска диференцијација српских говора на југозајаду Косова и Метохије*, 228–229; исти, *Заменице у говорима југо-*

зајадног дела Косова и Метохије 319–324; исти, *Говор јужнокосовског села Гајиње*, 151–153.

⁴³ Реметић, *Српски њризренски говор I*, 456–457.

⁴⁴ Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гајиње*, 154.

сонални протагониста, па има корелације категоријалне међузависности између предикативног израза и његовог аргумента (= субјекат). У малом броју примера, међутим, у овој синтаксичкој позицији потврђен је Нмн. на *-e* (људе отишле по свѣту, па наше муже побѣгле у шуму, поју иѣйле по дѣсет пѣта, иѣлефоне не рѣдију, моје нѣкѣове не мѣгле да се искршију).

Иако није велики број, овакве потврде нешто су чешће у градским говорима Призрена⁴⁵ и Ђаковице,⁴⁶ као и у јужнокосовском говору.⁴⁷

Највећи број потврда са *-e* у говорима метохијско-косовско-сиринићког ареала, које се на први поглед могу сматрати Нмн., заправо су облици ОПмн. у конструкцијама у којима нема подударности семантике и граматике: а) у пасивним конструкцијама (не могу зѣбе да се направу, мѣгле иѣе да се научу, и'ѣмѣре се носѣле), б) у именичком предикативу (Срѣби бѣле сведѣце, старѣ бѣл'ѣ иѣ јунѣце, моје брач'а бѣшоше дѣбре мајсѣоре) и в) у егзистенцијалним конструкцијама с глаголима *esse* и *habere*⁴⁸ (имѣло рѣкаѣ гребене, имѣло нѣке сѣоменѣце, иѣруѣове имѣло у шуму). Продор ОПмн. у оваквим конструкцијама последица је јачања улоге семантичког плана.

Да је у овим примерима употребљен ОПмн. а не Нмн. сведоче и примери са ОПјд. у истим семантичкосинтаксичким условима: зѣѣа се пѣзи, свѣкрѣу се пѣта за свѣ, јеѣрѣу се пѣтѣло за обѣд[†].

2.8.2.3. На дужи опстанак говора метохијско-косовско-сиринићког ареала у оквиру општесрпског развитка у односу на остали део призренско-тимочке дијалекатске области упућује судбина Дмн. у овим говорима.⁴⁹ Наиме, ове говоре је захватила структурно значајна иновација у оквиру српског дијалекатског простора – ширење двојинског *-ма* у Дмн. свих именица, особина формирана заједно са говорима косовско-ресавског типа. Док је у говорима Метохијске и Косовске котлине – осим у најјужнијем делу – овакав дативски формант стабилизван у потпуности,⁵⁰ у северношарпланинском сиринићком говору, као најперифернијој јужној тачки докле је стизала ова иновација, поред облика Дмн. типа

⁴⁵ Реметић, *Срѣски иѣризренски говор I*, 457–458.

⁴⁶ Стевановић, *Ђаковачки говор*, 105.

⁴⁷ Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаѣње*, 159–160.

⁴⁸ О овоме се детаљније расправља у: Р. Младеновић, *Пасивне конструкције методхијско-косовских говора иѣризренско-јужноморавског иѣѣа*, ЗБМСФЛ 55/2 (2012) 153–167; исти, *Говор јужнокосовског села Гаѣње*, 154–167.

⁴⁹ О структурној стабилности Дмн. и вези са судбином некадашње двојине сведочи и

стабилан датив бројева *два* и *иѣри* у овим говорима, иако је тежња ка елиминацији флексије основних бројева захватила и многе говоре изван призренско-тимочке дијалекатске области.

⁵⁰ Стевановић, *Ђаковачки говор*, 107; Павловић, *Говор Јањева*, 75; Реметић, *Срѣски иѣризренски говор I*, 458; Младеновић, *Дијалекатска диференцијација срѣских говора на југозајѣду Косова и Метѣхије*, 237; исти, *Говор јужнокосовског села Гаѣње*, 168–169.

људима, женама, говедима, потврђени су и облици који сведоче о различитим дијалекатским системима који су ушли у формирање овога говора, али и на нестабилизваност некадашњег морфолошког приближавања Дмн. и Имн., са продором двојинског форманта *-ма*. Тако су у овом говору, али спорадично и у подгорском и јужнокосовском говору, потврђени – поред облика на *-ма*, и: *војниџам; же́нам, жена́ми; говедáми, говедíма*.⁵¹

У сиринићком говору у Дмн. им. м. р. на *-ø* доминира наставак *-има* (овѣма *људíма, аргáи́ма*, учинувáле *људíма* штѣту, тѹри *воловíма, коњíма* однесíte, и тѣма *косачíма*), али ни наставак *-ам* није мале снаге (íме *воловáм, мíле смо ги нóге свекрóвам, овѣма синóвам, тѣма девојчíћам*, да онóдим *мíшам*). Присуство два наставка у овом падежу сведочи о сусрету различитих дијалекатских система у овом говору, па се тако тип на *-ам* наслања на северношарпланинске говоре у Средској и Гори, а тип на *-има* на метохијско-косовске говоре.

Именице са суплетивном множином типа *девојчићи* у Дмн. припадају деklinационом типу именица с. р. (в. т. 2.9.2.1).

2.8.2.4. Имн. и Лмн. именица свих деklinационих типова доследно су замењени аналитичким предлошко-падежним конструкцијама са ОПмн.

2.9. Именице с. р.

2.9.1. Једнина

2.9.1.1. У овој скупини опстају две подскупине именица с. р. – без проширења и са проширењем основе. Очувана стара особина, међутим, унеколико је поремећена на нивоу судбине појединачних именица, пошто се и у овим говорима уочава експанзија проширења *-ей-* у именице на *-е*, чиме се оне уклапају у шири призренско-тимочки ареал. У појединим говорима уочава се тежња да се елиминише малобројна скупина именица с проширењем *-ен-* прикључивањем другим морфолошким типовима, тако да су – поред облика Нмн. *имéна, бремéна, вимéна* – бележени и: *íма / имíћи, брéма / бремíћи, вíма / вимíћи*. Ова особина посебно карактерише јужнокосовске говоре и говор Сиринића.⁵²

2.9.1.2. У оквиру именица с. р. аналитизам је практично елиминисао облике Гјд. Слаби трагови некадашњег Гјд. потврђени су од именица са значењем младунаца.⁵³

⁵¹ Р. Младеновић, *Падежне дисјинкције у говорима Шарпланинске области*, у: *О српским народним говорима. Дани српскога духовног преображења IV*, ур. М. Пантић, Деспотовац 1997, 146.

⁵² Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гајиње*, 171.

⁵³ Реметић, *Српски љризренски говор I*, 467; Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гајиње*, 173.

да има бáрем *o[d]* *деи́е̄џа* сина, дáр од нáшега *деи́е̄џа*, глáва од *јагње̄џа*,
јéмо и *o[d]* *и́елéџа*, мéсо од *јáреџа*, мéсо *o[d]* твóга *и́елéџа*, кóжа од
јагње̄џа, кóза без *јáреџа*, крáва бес *и́елéџа*.

Могуће је да је опстанак Гјд. им. *де̄џе* подупрт двоструким значењем имене
нице – поред значења „дечак или девојчица у доба свог раног развоја“, у
овим говорима присутно је и значење „мушко дете, син“. ⁵⁴ Друго значење
могло је утицати на то да се *де̄џе* флексијом наслони на именице типа
Мíле – од *Мíлеџа*. ⁵⁵

2.9.1.3. По правилу изван анализације опстаје беспредлошки датив наме-
мене и посесије (тóме *јáре̄џу*, нáшему *деи́е̄џу*, да даде́мо *јагње̄џу*, *и́и́ле̄џу*
ми́цкому, зáшто *јúне̄џу*, мáти овóму *дивојчé̄џу*, да му нóсим да је *кúче̄џу*).

Датив из предлошко-падежних конструкција са значењем дирекције,
међутим, у овој скупини подложнији је анализацији него што је то
случај са именицама м. р. на -*ø*, са којима ове именице имају заједнички
наставак -у у овом падежу (в. т. 2.8.1.2).

2.9.1.4. Иако грађа сведочи о присутности предикативног Ијд. с. р., рет-
ки примери показују да је замена ове окамењене форме конструкцијом
са Нјд. практично довршена (Нема́ја сэм штó да је́дем *деи́е̄џом* кэт сэм
бíја.; А óна па и *деи́е̄џом* се мучíла).

2.9.1.5. Изразитији продор анализма у локативне предлошко-падежне
конструкције с. р. јд. знатно је сузио флексију:

Се скíта *ио сéлу*, имáло мúве *ио мáслу*, стáлно се кúка *ио грóбљу*, не мóж
да се вíди *ио сéлу*, да остáне *ири бурé̄џу*.

2.9.2. Множина

2.9.2.1. У мн. им. с. р. разликују три падежна облика: Нмн, ОПмн. и
Дмн. Док су Нмн. = ОПмн. увек с наставком -а (*сéла*, *говéда*, *и́у́ца*,
јúжа, *брáда*, *и́рла*, *бачíла*), у Дмн. уочава се варијантност, тако да су
потврђени: *говедáма* / *говéдам* / *говедáми* – и ретко *говедíма*. Оваква
варијантност карактеристична је за сиринићки говор, затим контактни
јужнометохијски подгорски говор (у коме није потврђен Дмн. на -а),
пошто јужнометохијски и косовски говори – осим трагова облика типа
говéдами у јужнокосовском говору ⁵⁶ знају само за форме на -ама. ⁵⁷

⁵⁴ Према расположивој грађи овакво значење им. *де̄џе* присутно је у говорима јужне Метохије, јужног Косова, Шарпланине. Уп. и: Младеновић, *Дијалекајска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Метохије*, 228; исти, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 173.

Младеновић, *Дијалекајска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Метохије*, 228.

⁵⁶ Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 207.

⁵⁷ Реметић, *Српски призренски говор I*, 467–468; Младеновић, *Дијалекајска диференцијација српских говора на*

⁵⁵ Тако су објашњени примери са очуваном флексијом у јужној Метохији у:

На стабилизацију наставка *-ама*, *-ами*, *-ам* у Дмн. свих именица с. р. у јд., независно од типа Нмн. (говéдо : говéда : *говедáма*, пíле : пилíћи⁵⁸ : *йилићáма*, јáгње : јáгѣнци / јáгњíћи : *јáгѣнцáма* / *јáгњíћáма*) утицала су два момента: а) заједнички с. р. јд. свих ових именица, б) Нмн. на *-а* дела ових именица (*говéда*, *сéла*), са преосмишљавањем односа граматичке основе и наставка, тј. са преузимањем номинативног наставка за део дативског наставка. Пошто је и у горанском, сретечком и подгоранском говору стабилан Дмн. типа *говéдам*, *йíлићам*,⁵⁶ уочава се метохијско-косовско-северношарпланински ареал са оваквим наставком.

2.9.2.2. Говори метохијско-косовско-сиринићког ареала нису јединствени у облицима партитивних форми именица са проширењем *-еӣ*. Уочавају се два подареала:

а) У косовским говорима и јужнометохијским говорима Ђаковице и Подрине присутни су облици с наставком *-(е)ӣа*⁶⁰ (двá *јáгњéӣа*, тринáес *деӣéӣа*, по четíри *кравајчéӣа*).

б) Другу скупину представљају говори у јужном делу ареала (Призрен, Призренски Подгор, Сиринић) са партитивним обликом на *-(е)ӣи*, који подсећа на некадашњу двојину, али може бити и секундарни облик према партитивним облицима који су једнаки са Нмн. у граничним македонским, али и северношарпланинским говорима. На партитивни облик упућује и форма броја „два“ у свим говорима подареала: *двé деӣéӣи*. У призренском градском говору доминира форма на *-(е)ӣи*,⁶¹ у говорима Призренског Подгора и Сиринића стабилане су допуне на *-(е)ӣи* независно од партитивне речи.⁶²

2.10. Именице женскога и мушкога рода на *-а*

2.10.1. Једнина

Наслеђени синкретизам Гјд. = Дјд. = Лјд. на *-е* помогао је да се у овом деклинационом типу добро очува флексија у Гјд. и Дјд., док је продор

југозајаду Косова и Мејхохије, 230–231; исти, *Заменице у говорима југозајадног дела Косова и Мејхохије*, 338; исти, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 176.

⁵⁸ Уп. са неутрумизацијом множине ових именица типа *йíл'ића* у горанском и подгоранском говору (Младеновић, *Говор шарпланинске жује Гора*, 309–312; исти, *Говори íтрех мусуљманских славјанских éйнокуљтурних групíи на југо-зајаде Косова и Мејхохије*, 75–76).

⁵⁹ Исти, *Говор шарпланинске жује Гора*, 307, 308, 312; исти, *Дијалекáјска дифе-*

ренцијација срíских говора на југозајаду Косова и Мејхохије, 230–231.

⁶⁰ Младеновић, *Дијалекáјска диференцијација срíских говора на југозајаду Косова и Мејхохије*, 231; исти, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 222.

⁶¹ Реметић, *Срíски íризренски говор I*, 469–470.

⁶² Младеновић, *Дијалекáјска диференцијација срíских говора на југозајаду Косова и Мејхохије*, 231.

аналитизма у Лјд. уз предлоге *йо* +, *йрема* +, *йри* + већи него уз генитивне предлоге.

2.10.1.1. Беспредлошки Гјд. замењен је или предлошко-падежним конструкцијама, или ОПјд. У свим говорима ареала, међутим, потврђен је беспредлошки Гјд. у конструкцијама временског значења типа Родила сэм се *чеййáрес йéйше*. Могуће је да је оваква употреба новији инфилтрат из књижевног језика, новији унос из косовско-ресавског или зетско-сјеничког правца кроз миграције ка метохијско-косовско-сиринићком ареалу, али и траг претходне дијалекатске ситуације с обзиром на чињеницу да је овакав Гјд. изван предлошко-падежне конструкције у којој би предлог био носилац падежног значења.

Посесивни беспредлошки генитив у синтагматским спојевима потиснут је новијим конструкцијама балканистичког порекла: а) посесивним дативом (сйн *мóзи сéсйре*), а као конкурент мање снаге среће се и б) конструкција *од* + Гјд. (брáт *од мóје сéсйре*).⁶³ Аналитизам и овде продире, па нису непознати ни примери са ОПјд.

У говорима метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта инвентар предлога уз Г приближно је исти у свим говорима.⁶⁴ Иако у процесу истискивања предлогом *код* + / *куд* +, стари предлог *у* + Г опстаје (да бинéмо *у сйáрéје һéрке*, сэм бйла дэнэс *у Љу́йке*) уз напомену да је у овим примерима опстанак флексије подржан значењем локације, пошто у оваквим конструкцијама најчешће није присутно посесивно, већ локационо значење.

И у овом ареалу, како је и иначе у балканизованим језичким системима, вишезначни предлози специјализују се за појединачна значења. То за последицу има свођење трочланог система аблативних предлога на двочлани, у коме поље употребе предлога *са* преузима предлог *од*, пошто је предлог *са* (*сэс*, *с*) специјализован за инструментална значења. Стабилност двочланог система аблативних предлога уз Г, међутим, неједнака је у појединачним говорима. Према расположивим подацима највећа стабилност предлога *из* + забележена је у сиринићком говору, док је у јужнометохијском и косовском делу продор *од* + у сферу употребе *из* + већи.⁶⁵ Иначе, флексија уз аблативне предлоге чува се релативно добро.⁶⁶

⁶³ О присуству конструкције *од* + Г посесивног значења у говорима Косова и Метохије детаљно се расправља у: Милорадовић, Станковић, *О исказивању йриядничко-йоседничког односа у српским народним говорима Косова и Метохије*; в. и: Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 183.

⁶⁴ Уп. са инвентаром предлошко-падежних конструкција у којима опстаје флексивни Гјд. у: Р. Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 181–191.

⁶⁵ *Исто*, 181–183.

⁶⁶ Реметић, *Српски йризренски говор I*, 459–460; Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 181–182.

2.10.1.2. Синкретизам Гјд. = Дјд. = Лјд. именица *-а* деклинационог обрасца, као и знатнији продор аналитизма у друга два деклинациона обрасца, унеколико отежава морфолошко сврставање употребе одређених неаналитичких предлошко-падежних конструкција. Овде се мисли на конструкције типа: *на д'ан славе, на в'ечер славе, близо куће, одовуд / ошуд реке*. Потврде типа *на в'ечер Бурђевд'ана* или *на в'ечер Бурђевд'ану* смештају примере *-а* деклинационог типа у Гјд., односно Дјд. Овакав продор посесивног датива у генитив није неочекиван, пошто у свим говорима области постоји снажна тенденција да се посесивно значење исказује дативом.

2.10.1.3. У Дјд. два некадашња наставка сведена су на *-е*, што је у духу оваквог свођења у контактним косовско-ресавским говорима.

О присуству и инвентару дативских предлошко-падежних конструкција са значењем кретања, окренутости према каквом простору, означеним насељем, делом насеља или прилогом месног значења в. т. 2.8.1.2.

Бегале *как Приштинине*, *утеч'е как реке*, да б'егамо *как Србије*, волóви поб'егле *как шуме*, óна ч'áла да íде *как Ц'áковице*, па трч'и *как Серенич'ке жу'ије*, íма ако íдеш *как Вич'е*; па да м'ета кам'ење *креј м'ечке*, Ал íма н'ешто ако отин'емо *креј Приштинине?*; и се окрећоу навáмо *креј т'еј б'áбе*, и стáлно се обр'ћаа *кри цр'кве*; дá-не-се окр'ење *креј њ'íве*, и трч'ала *креј куће*; А ако б'егоу *креј íланине*, íма Шиптáри тамо; и ће мáши тáмо *креј íланине*; Мáти стáлно погледуwáла *креј воденице*; Свáку годíну терíле óуце *кре Брезóјце*.

2.10.1.4. Морфолошким обележавањем Вјд. вишесложних именица на *-а*, осим именица на *-ка*, *-га*, говори метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта подељени су у два ареала: а) док је у јужној Метохији и Сиринићу обележавање наставком *-о* доследно (*с'ес'иро*, *С'и'ани'јо*, *Мили'цо*), у косовским говорима вишесложне именице имају Вјд. = Нјд. (*Д'обрица*, *С'и'ани'ша*, *Мили'ца*, *Благ'оја*).⁶⁷

Именице на *-ка*, *-га* Вјд. најчешће граде наставком *-е*.

2.10.1.5. Инструментална значења саопштена су аналитичким конструкцијама, осим у примерима типа *див'ојком* кад б'ила:

Див'ојком кад б'ила óна, н'í сед'ела.; не м'оже *див'ојком* да б'инеш и да с'едиш; мес'ила сам *снашом*.

2.10.1.6. Лјд. релативно се добро чува уз предлоге *íо* + и *íрема* +, аналитизам је веће снаге уз *íри* +, док је и ове именице захватио потпуни аналитизам уз предлоге *на* + и *у* +.

⁶⁷ Павловић, *Говор Јањева*, 71; Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 196.

Ишле *ѿо* нашејзи *шѹме*, *ѿша ѿо лаѿавице*, *ѿо Србије* *ѿма*, *ѿо тѣјзи државе*, *ѿма*ло куколь *ѿо ч'енице*, *ѿрема младе* и зѣт бѣја, *ѿрема* такве *дивојке* бѣја и такав^ф беч'ар, *ѿрема* главе и капа.

2.10.2. Множина

2.10.2.1. Смањење броја падежних облика у множини именица *-а* деклинационог обрасца захватило је у подједнакој мери све говоре метохијско-косовско-сиринићког поддијалекта. Поред синкретичне форме Нмн. = ОПмн. = Вмн., добро је очуван и Дмн. у значењу намене и посесије.

Наставком *-е* у Нмн. = ОПмн. = Вмн. остварује се доследни синкретизам. Наставак *-и* у овим падежним облицима имају именице са суплетивном мн. *очи*, *уши*, као и именице *pluralia tantum* на *-и ѿлѣћи*, *наћви*.

2.10.2.2. У Дмн. им. *-а* деклинационог обрасца потврђено је више наставака, са доминацијом наставак *-ама* када се посматра укупни ареал.

У јужнометохијским говорима између Призрена и Ђаковице стабилисано је *-ама*.⁶⁸ У опште стање јужнометохијског подареала не уклапа се говор Призренског Подгора, у коме без ограничења у дистрибуцији алтернирају наставак *-ама* и *-ами*.⁶⁹ Оваквом дистрибуцијом подгорски говор приближава се сиринићком, у коме доминира *-ами*, док су ређи *-ама* и *-ам*.⁷⁰

Дмн. именица на *-а* у говорима Косовске котлине одликује се знатном варијантношћу. Основни је наставак *-ама*, док су ређи *-има*⁷¹ и *-ема*. Према расположивом материјалу може се закључити да наставак *-има* карактерише само јужнокосовски део. Нестабилсано стање последица је наслањања на Дмн. м. р. (*кравѿма* према *воловѿма*), на општи облик Дмн. заменичко-придевске промене на *-ема* (*овѿма* људѿма : *овѿма* козѿма > даде *овѿма* козѿма,⁷² али и могућим преузимањем структурног модела Дмн. им. м. р. на *-ѿ* (*волов-ѿма* : *волов-ѿ* > *коз-ѿма* : *коз-ѿ*).

Облици типа *козѿма*, *слѹгема* у призренско-јужноморавским говорима Косовске котлине могу бити траг веће блискости са општом развојном

⁶⁸ Реметић, *Српски ѿризренски говор I*, 464; Младеновић, *Дијалекаѿска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Меѿохије*, 230; исти, *Заменице у говорима југозападног дела Косова и Меѿохије*, 337–338.

⁶⁹ Младеновић, *Дијалекаѿска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Меѿохије*, 230; исти, *Заменице у говорима југозападног дела Косова и Меѿохије*, 338.

⁷⁰ Исти, *Падежне дисѿинкције у говорима Шарѿланске обласѿи*, 151; исти,

Заменице у говорима југозападног дела Косова и Меѿохије, 338; исти, *Датѿив у говорима меѿохијско-косовско-северношарѿланског ареала*, Исходишта 1 (2016) 150.

⁷¹ Ширење наставак *-има* среће се у Дмн. с. р. (коѿема *говедѿма*). Уп. са оваквим наставаком и у говору Јањева (Павловић, *Говор Јањева*, 75).

⁷² Младеновић, *Заменице у говорима југозападног дела Косова и Меѿохије*, 333–340.

тенденцијом оближњих косовско-ресавских говора, у којима се среће овај морфолошки тип.⁷³

Избор наставка Дмн. ни у једном говору није условљен семантичким типом именице.

2.10.3. Именице на *-а* збирног значења

2.10.3.1. Судбином падежних облика именице са суплетивном множином *дѐца* и *браћа* показују високу подударност у метохијско-косовско-сиринићком ареалу: а) у ОП чува се ОПјд. на *-у* (*дѐцу*, *браћу*), док је у Дмн. дошло до плурализације са облицима *децама* / *децами* / *децам* и *браћима* / *браћама* / *браћам*.

Присуство појединачних облика именице *дѐца* у потпуности је корелативно са присуством облика Дмн. с. р. (в. т. 2.9.2.1), па се јављају *децам* / *децама* / *децами*. Интеграција у множинску парадигму с. р. почива на значењу именице *дѐца* (дете +, дете + ...), што само потврђује и увођење им. *браћа* у парадигму им. м. р.

Множинско збирно значење м. р. именице *браћа* (брат + брат + ...) уводи у Дмн. наставак м. р., па је отуд облик са наставком Дмн. именица м. р. *браћима* распрострањен у свим говорима ареала,⁷⁴ али са присуством и облика *браћам* и *браћами* у делу говора.

2.10.3.2. Семантика збирних бројних именица на *-ица* проширена је факултативно и на скупину женскога рода.⁷⁵

Ове именице опстанком ОПјд. (*од онѐ обадвоицу*, *сѐс наше деветорицу*) и доследном плурализацијом у Дмн. (*обадвоицама*, *и́роицама* *нашема*, *свѐма и́роицама* *браћима*, *и́роицами* *војницима*, *овѐма и́роицам* *мужам*) иду заједно са именицама деклинационог обрасца *-а*.

2.10.3.3. У дистрибуцији падежних облика збирне именице по унутрашњем значењу типа *родбина*, *својбина* већим делом иду са осталим именицама збирног значења на *-а*: а) у ОП по правилу се употребљава облик јд. на *-у*; б) у Д претежно долази до плурализације, па је у употреби Дмн. на *-ама*, *-ами*, *-ам* (помогни ги *својшћинама*, *смо носиле талу сивокама*), али и са присуством Дјд. на *-е* (да носим *сивоке* *сѐно*, *треба да помогнеш сироиње*).⁷⁶

⁷³ Букумирић, *Говори северне Метохије*, 214.

⁷⁴ Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 207–208; исти, *Датив у говорима метохијско-косовско-северношарљанског ареала*, 152.

⁷⁵ Више о овој иновацији у говорима метохијско-косовско-сиринићког ареала в. у: Младеновић, *Заменице у говорима југозајадног дела Косова и Метохије*, 206; исти, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 208, 230.

⁷⁶ Више о овоме в. у: Младеновић, *Говор јужнокосовског села Гаиње*, 210–212.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – REFERENCE LIST

- Асенова П., *Балканско езикознание – основни проблеми на Балканския езиков съюз*, Велико Търново 2002.
- Барјактаревић Д., *Дијалектџолошка истраживања*, Приштина 1977.
- Божовић М., *Говор Ибарског Колашина*, Приштина 2002.
- Божовић М., *Говори средњега Ибра*, Приштина – Лепосавић 2008.
- Букумирић М., *Говори северне Мејтохије*, Српски дијалектолошки зборник 50 (2003) 1–356.
- Букумирић М., *Речник говора северне Мејтохије*, Београд 2012.
- Ђуровић Р., *Лейнички говорни тип*, Врање 2000.
- Елезовић Г., *Речник косовско-мејтохиског дијалекта, свеска прва*, Српски дијалектолошки зборник 4 (1932) 1–477.
- Елезовић Г., *Речник косовско-мејтохиског дијалекта, свеска друга*, Српски дијалектолошки зборник 6 (1935) 1–587.
- Ивић П., *Целокућна дела, XI/1, Расправе, студије, чланци. I. О фонологији*, Сремски Карловци – Нови Сад 1998.
- Ивић П., Реметић С., *Рефлекси акцентованих вокала е и о у говорима призренско-јужноморавског дијалекта на земљишту косовске покрајине*, Косовско-метохијски зборник 1 (1990) 162–173.
- Ивић П., *Српски дијалекти и њихова класификација* (приредио Слободан Реметић). Сремски Карловци – Нови Сад 2009.
- Милорадовић С., Станковић С., *О исказивању припадничко-поседничког односа у српским народним говорима Косова и Мејтохије*, у: *Косово и Мејтохија у цивилизацијским токовима: међународни тематски зборник, књига I, Језик и народна традиција*, ур. С. Милорадовић, Косовска Митровица 2010, 159–173.
- Милосављевић Т., *Лексика српског призренског говора*, Српски дијалектолошки зборник 64 (2017) 1–602.
- Младеновић Р., *Падежне дистинкције у говорима Шарљанинске области*, у: *О српским народним говорима. Дани српског духовног преображења IV*, ур. М. Пантић, Деспотовац 1997, 141–154.
- Младеновић Р., *Говор шарљанинске жује Гора*, Српски дијалектолошки зборник 48 (2001) 1–606.
- Младеновић Р., *Генитив именских речи у северношарљанинским и јужнометохијским говорима*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику 45/1–2 (2002) 291–320.
- Младеновић Р., *Дијалекатска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Мејтохије*, у: *Зборник радова са Међународног научног скупа „Живот и дело академика Павла Ивића“*, ур. Ј. Планкош, Суботица – Београд – Нови Сад 2004, 209–249.
- Младеновић Р., *О неким падежним конструкцијама месног значења са вишезначним предлозима у јужнометохијским и северношарљанинским говорима*, Српски језик 9/1–2 (2004) 193–210.
- Младенович Р., *Говори трех мусульманских славянских этнокультурных групп на юго-западе Косово и Метохии*, у: *Языки и диалекты малых этнических групп на Балканах*, ур. А. Н. Соболев и А. Ю. Русаков, Санкт-Петербург – Мюнхен 2005, 52–82.
- Младеновић Р., *Заменице у говорима југозападног дела Косова и Мејтохије*, Београд 2010.
- Младеновић Р., *Подгорански – један мешавински горанско-јужнометохијски говор*, у: *Време и историја у славянските езици, литература и култура. Том I – Езикознание*, ур. П. Карагъзов и др., Софија 2012, 301–314.

- Младеновић Р., *Пасивне конструкције мейхохијско-косовских говора призренско-јужноморавског језика*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику 55/2 (2012) 153–167.
- Младеновић Р., *Говор јужнокосовског села Гаџиње*, Београд 2013.
- Младеновић Р., *Перлајивни предлози НИЗ+, УЗ+, КРОЗ+ у говорима југозападних дела Косова и Мейхохије у ширем балканском простору*, у: *Вишезначности у језику*, ур. М. Ковачевић, Крагујевац 2014, 201–227.
- Младеновић Р., *Парадигматски акценати као међујезички између грамађичког и ритамског нефонолошког акцената*, Научни трудове, том 53, кн. 1, сб. В, Пловдив 2015, 7–19.
- Младеновић Р., *Од значења ка облику – из дијалекатске (морфо)синтаксе говора призренско-јужноморавског језика мейхохијско-косовско-сиринићког ареала*, у: *Српски језик – од Вука до данас*, ур. М. Ковачевић, Крагујевац 2015, 31–39.
- Младеновић Р., *Северношарљанинско-јужномейхохијски микроконтинентум*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику 59 (2016) 131–148.
- Младеновић Р., *Лингвогеографски положај и дијалекатска индивидуалности сиринићког говора*, Јужнословенски филолог 57/3–4 (2016) 67–91.
- Младеновић Р., *Датив у говорима мейхохијско-косовско-северношарљанинског ареала*, Исходишта 1 (2016) 145–157.
- Павловић М., *Говор Срећечке жупе*, Српски дијалектолошки зборник 8 (1939) 1–353.
- Павловић М., *Говор Јањева*. Нови Сад 1970.
- Петровић С., *Турцизми у српском призренском говору*, Београд 2012.
- Радовановић М., *Сјановништво Призренског Подгора*, Гласник Музеја Косова и Метохије 9 (1965).
- Реметић С., *Српски призренски говор I*, Српски дијалектолошки зборник 42 (1996) 319–614.
- Станковић С., *Из говора села Бинач у Горњој Морави*, у: *Испраживања српског језика на Косову и Мейхохији. Зборник радова, књига 1 (2008)*, ур. М. Букумирић, Косовска Митровица 2010, 139–156.
- Станковић С., *О дијалектолошкој екскурзији у Вићинском крају у Горњој Морави (извештај, најоме не о говору, дијалекатски текстови)*, у: *Зборник радова, књига 2 (2009)*, ур. М. Букумирић, Косовска Митровица 2010, 520–540.
- Стевановић М., *Ђаковачки говор*, Српски дијалектолошки зборник 11 (1950) 3–151.
- Урошевић А., *Косово, Српски етнографски зборник* 78 (1965).
- Урошевић А., *О Косову (градови, насеља и други антропогеографски сјиси)*, Приштина 2006.

THE DESTINY OF NOUN INFLECTION IN PRIZREN-SOUTH MORAVA VERNACULARS OF KOSOVO AND METOHİJA

This paper discusses the destiny of noun inflection in Prizren-South Morava vernaculars in Kosovo and Metohija. There are two distinct dialect areas in the analyzed region. A special area of Prizren-South Morava vernaculars was formed in the Metohija and Kosovo basins, and in Sirinička Župa. East of this area the Kosovo-Pomoravlje vernaculars are spoken. The most important difference between these two areas is in the domain of noun inflection. While analytism absolutely dominates in the inflection of nouns in the Kosovo-Pomoravlje vernaculars, the inflection of nouns of the Metohija-Kosovo-Sirinić area is only partly replaced by analytism.

Keywords: Kosovo and Metohija, the Prizren-South Morava vernaculars, Metohija-Kosovo-Sirinić subdialect, the Kosovo-Pomoravlje vernaculars, analytism

The paper discusses the destiny of noun inflection in Prizren-South Morava vernaculars in Kosovo and Metohija. It has been perceived that there are two clearly distinct dialect areas in the analyzed region. A special area of Prizren-South Morava vernaculars was formed in most parts of Kosovo and Metohija, i.e. in the Metohija and Kosovo basins, and in Sirinička Župa in the northern part of the Šar Mountains. For the purposes of this paper, it will be referred to as the Metohija-Kosovo-Sirinić subdialect. East of the area where this subdialect is spoken, in the basin of the Binačka Morava, there are Upper-Morava vernaculars, whose dialectal features are close to the neighboring vernaculars of Bujanovac, Preševo, Medveđa, and Prizren-South Morava vernaculars spoken in the northern part of North Macedonia.

The most important difference between these two areas of the Prizren-South Morava vernaculars used on the territory of Kosovo and Metohija is in the domain of noun inflection. While analytism absolutely dominates in the inflection of nouns in the Upper-Morava vernaculars, the inflection of nouns of the Metohija-Kosovo-Sirinić subdialect is just partly replaced by analytism, which separates these vernaculars from the general tendency to use analytization in the Prizren-South Morava dialectal area. In the case of this subdialect, inflection is better preserved in singular. It is best preserved in singular nouns of the *-a* declension; analytization is more frequent in masculine nouns ending in *-ø* than in *-a* declension nouns, while it replaced the inflections of neuter nouns. The unfinished process of analytization in vernaculars of this subdialect can be attributed to their linguo-geographic position and their proximity to the Kosovo-Resava vernaculars in northern and north-western parts of the Metohija and Kosovo basins. Serbian migration from Kuči and Vasojevići, which has been a steady source of the Zeta-Sjenica dialectal type in the basins of Kosovo and Metohija made an impact on the liquidation of the syncretism of Nominative Plural and General Case plural of masculine nouns ending in *-ø* (*sinovi* : *sinove*) and on the stabilization of the new case-ending of Dative plural with the dual *-ma*.